

Kindervreugd, kinderbijslag en economie

In ESB van 11 augustus jl. stellen Van Praag en Plug dat het nut van kinderen doorgaans groter is dan de betreffende kosten. Kinderbijslag zou daarom tot overcompensatie leiden. Maar is er wel sprake van overcompensatie en zijn kinderen geen 'merit good'? Leent het nut van kinderen zich eigenlijk wel voor economische analyse?

Op de circa f 6 miljard die de overheid jaarlijks aan kinderbijslag uit geeft, zou grif f 2,5 miljard kunnen worden bespaard. Dit is mogelijk omdat volgens de zogenaamde Cantril-welzijnsmeting geldt, dat voor hogere inkomensgroepen een extra kind een welzijnsvermeerdering betekent en geen welzijnsvermindering die met kinderbijslag moet worden gecompenseerd. Aldus de conclusie van Van Praag en Plug in ESB van 11 augustus jl.

Bij het genoemde artikel heb ik drieledig commentaar, van methodologische, economisch-politieke en wetenschaps-theoretische aard.

Methodologie

De inkomenswaarderingvraag

De auteurs berekenen de schaduw-prijzen voor kinderen niet alleen uit de Cantrilvraag (tabel 2), maar ook uit de inkomenswaarderingvraag (tabel 1).

Tabel 1 van Van Praag en Plug vertoont een sterke degressie van de schaduwprijs per kind, terwijl de kinderbijslag (KB), gezien de stijgende gemiddelde compensatiebehoefte per kind, juist progressief is¹. Een scha-

duwprijs van een paar honderd gulden vanaf het vierde kind, die bovendien met elk volgend kind nog afneemt, oogt om die reden niet erg betrouwbaar. Deze uitkomsten van de inkomenswaarderingvraag kunnen verschillende oorzaken hebben. Mogelijk hebben we te maken met discontinue welvaartsfuncties van gezinnen. Ook is het denkbaar dat de preferentiestructuur zich sterk wijzigt bij elk volgend kind. Uit tabel 1 blijkt voorts dat de hogere inkomens met de hoogste schaduwrijzen worden geconfronteerd, en derhalve het minst voor hun welvaartsverlies worden gecompenseerd. Niet duidelijk is waarom de auteurs dit buiten beschouwing laten (blz. 723) en zich vervolgens uitsluitend beperken tot welzijnscompensatie.

De Cantrilvraag

Bij de welvaartsmeting met de Cantrilvraag, het ruime welvaartsbegrip dat door de auteurs als welzijn wordt aangemerkt, gaat het om gevoelens die te herleiden zijn tot verdisconteerde verwachtingen omtrent de toekomst. Kennelijk is, omdat de schaduwrijzen voor kinderen vervolgens uit de welvaartsmeting worden afgeleid, de impliciete veronder-

stelling dat deze verwachtingen 100% juist zijn. Dit is niet aannemelijk. Waarschijnlijk is dat de toekomstige kosten voor de respondenten voor een belangrijk deel onbekend zijn en systematisch worden onderschat. Wanneer de economische subjecten inderdaad consta-

teren dat hun verwachtingen niet worden gerealiseerd, zouden zij wel eens en masse hun gedrag kunnen bijstellen, wat dan weer nieuw overheidsingrijpen op het stuk van de kinderbijslag oproept.

Verwant aan het vorige punt is de vraag of een respondent van de Cantrilvraag niet reeds de KB-compensatie vooronderstelt als aftrekpost op de materiële kosten van een kind.

De auteurs tonen zich nogal verrast door de negatieve schaduwrijzen voor kinderen ("een bijzonder interessant fenomeen", blz. 722) die zijn afgeleid uit de Cantrilvraag. Het betoog van de auteurs zou veeleer uitleg vereisen over de positieve schaduwrijzen. Een positieve prijs betekent immers een door de ouders zelf opgeroepen welzijnsvermindering bij de komst van een kind. Welvaartstheoretisch komt dit neer op irrationeel en onverklaarbaar gedrag, dat bijgevolg een groot vraagteken zet bij de mogelijkheid om schaduwrijzen voor kinderen uit de Cantrilvraag af te leiden.

Confrontatie tussen de Cantril-compensatie en de gemiddelde kinderbijslag heeft als uitkomst dat slechts één type gezin (drie kinderen, netto-inkomen f 20.000) niet wordt overgecompenseerd. Ook hier vraagt men zich af hoe het mogelijk is dat een dergelijk type gezin bestaat, en voorts of kinderbijslag en Cantril-compensatie niet ten onrechte door middel van een aftreksom rechtstreeks met elkaar in verband worden gebracht.

Economische politiek

Welzijn als doelvariabele

De economische politiek kan zich beter niet branden aan zoiets hachelijks als de meting van welzijn à la Cantril. De staat als exclusieve producent van welzijn en geluk: was dat niet juist de reden dat onze verzorgingsstaat in zijn voegen begon te kraken?² Wel-

Tabel 1. Schaduwrijzen voor kinderen bij verschillende inkomensniveaus afgeleid uit de inkomenswaarderingvraag, in guldens

Netto jaarink.	1e kind	2e	3e	4e	5e	6e kind
20.000	906	680	544	453	388	340
30.000	1.360	1.020	816	680	582	510
40.000	1.813	1.360*	1.088	906	777	680
50.000	2.266	1.700	1.360	1.133	971	850
60.000	2.720	2.040	1.632	1.360	1.165	1.020

Bron: B.M.S. van Praag en E.J.S. Plug, ESB, 11 augustus 1993.

1. In de zin van de Algemene Kinderbijslagwet 1991 is kinderbijslag "een geldelijke uitkering die wordt verkregen boven het normale inkomen, op grond van het te zijnen (haren) laste hebben van kinderen".

2. Zie bij voorbeeld G. Höhler, *Das Glück*, Düsseldorf/Wenen, 1981, (ook verschenen als Goldmann Taschenbuch, München, 1985); idem, *Die Anspruchsgesellschaft*, Düsseldorf/Wenen, 1979, (ook verschenen als Goldmann Taschenbuch, München, 1985).

Tabel 2. Schaduwprizen voor kinderen bij verschillende inkomensniveaus afgeleid uit de Cantil-vraag, in guldens

Netto jaarink.	1e kind	2e	3e	4e	5e	6e kind
Alleenverdieners						
20.000	1.168	1.518	1.549	1.492	1.402	1.326
30.000	245	1.256	1.564	1.639	1.625	1.575
40.000	-1.098	709	1.367	1.619	1.702	1.708
50.000	-2.756	-49	1.012	1.474	1.677	1.756
60.000	-4.662	-978	513	1.230	1.570	1.734
Tweeverdieners						
20.000	1.632	1.833	1.784	1.676	1.562	1.454
30.000	941	1.728	1.916	1.916	1.852	1.766
40.000	-170	1.338	1.835	1.988	2.004	1.964
50.000	-1.595	736	1.597	1.935	2.055	2.075
60.000	-3.270	-34	1.233	1.783	2.024	2.117

Bron: B.M.S. van Praag en E.S.J. Plug, *ESB*, 11 augustus 1993.

zijn en geluk zijn voor de economie inherent ongrijpbaar, welvaart en welstand niet. Het "welzijnscompenserende principe", dat in het betoog van Van Praag en Plug een belangrijke rol speelt (blz. 723), beschouw ik dan ook als een theoretisch artefact.

Merit good

Tussen 1985 en 1991 zijn de middelen benodigd voor de AOW met 35% gestegen. Hierbij gaat het om een stijging van ruim 1,5% van het nationaal inkomen, ofwel 3% van de collectieve lasten. Nederland vergrijst en het ontgaat mij derhalve waarom de auteurs het geboortebevorderende effect van de kinderbijslag van geen belang meer achten³. Kinderen zijn wel degelijk een 'merit good', iets wat bij Van Praag en Plug in de lucht blijft hangen⁴. Zonder deze kinderen stelt een toekomstig recht op AOW en pensioen weinig voor.

Afwenteling

Wanneer de politiek om opportunistische of wat voor redenen ook de operatie van Van Praag en Plug gaat uitvoeren, valt het niet te verwachten dat inkomenstrekkeners lijdzaam zullen toezien hoe zij honderden guldens netto inkomen per kwartaal kwijtraken. Een dergelijke exercitie leidt naar alle waarschijnlijkheid tot afwentelingsreacties die uitmonden in weinig heilzame loon- en prijsstijgingen.

Wetenschapstheorie

Van Praag en Plug voeren kindervreugd op als koopwaar waartegen, na enig gegoochel met welzijnsmaten, uitkeringen kunnen worden weggestreept. Hiertegen heb ik bezwaar vanwege de verhouding tussen economie en ethiek. De economie is immers, zoals Plattel en Cobbenhagen ons geleerd hebben, weliswaar in politieke zin een waardevrije wetenschap, in de zin dat zij niet links of rechts is, maar kan dit in transcendentale zin niet zijn. Er zijn, met andere woorden, a priori's omtrent met name de economische orde waarvan men zich nooit los kan maken⁵.

Honderd jaar geleden zei Marshall al dat de econoom met zijn gereedschapskist uiteindelijk een dienende functie heeft in zelfstandigheid, maar niet in onafhankelijkheid van ethische normen⁶. Zodra de economie buiten het terrein van de theorie treedt en naast 'light-bearing science' ook 'fruit-bearing science' wordt,

treedt de ethiek op haar weg⁷. Hoezeer ook de kosten en materiële welvaartsaspecten van kinderen tot het terrein van de economie behoren, de welzijnsaspecten van kinderen vallen daarbuiten en horen volgens het subsidiariteitsbeginsel primair thuis bij de betrokken burgers zelf. Immers, "in the choice of ultimate objectives the economist has the status of a layman"⁸.

Kortom, Van Praag en Plug, weet als economen wanneer zwijgen u past.

Andre Kolodziejak

De auteur is verbonden aan de Vakgroep Toegepaste Economie van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

- In het recente verleden hebben politici juist om deze reden nog gepleit voor vervuoudiging van de kinderbijslagbedragen. Zie voor het vergrijzingsfenomeen: B.M.S. van Praag en H.P. van Dalen, Hoe bedwingen we Leviathan? Over de (on)beheersbaarheid van de sociale zekerheid, in B.M.S. van Praag, P.J. Vos en H.P. van Dalen (red.), *De toekomst van de welvaartsstaat*, Preadviezen van de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde, Leiden/Antwerpen, 1992, blz. 87-110.
- Het 'merit good'-argument wordt op blz. 720 aangeroerd, maar blijft verder buiten beschouwing.
- A.A.J. Smulders, Cobbenhagen en de waardevrijheidsdiscussie, in: A.J. Vermaat, J.J. Klant en J.R. Zuidema (red.), *Van liberalisten tot instrumentalisten, anderhalve eeuw economisch denken in Nederland*, Leiden, 1986; zie ook P. Hennipman, Doel-einden en criteria der economische politiek, in J.E. Andriessen en M.A.G. van Meerhaeghe, *Theorie van de economische politiek*, Leiden, 1962, blz. 88 e.v.
- A. Marshall, *Economic Journal*, 1893, blz. 377 e.v.
- A.C. Pigou, *The economics of welfare*, Londen, 1932, blz. 4.
- L. Shere, Taxation policy, *Economics and the Policy Maker*, 1959, blz. 64.